HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

גלגול הקדש. לענין חלה: **פוטר.** מן החלה אם נתגלגלה עיסה ביד הקדש ואחר כך נפדית: **ופדאתה** ד] **חייבת.** דבר הדיוט נתגלגלה: **שבעשה חובתה.** היינו גלגול: **פטור.** מן החלה הואיל ובהיותו עובד כוכבים נתגלגלה: **ספק.** אם משנתגייר נגלגלה או בהיותו עובד כוכבים נגלגלה: **חייב.** דלחומרא חזלין. והשתא מיבעי ליה ה] להאי דגלגול עובד כוכבים פוטר מאן קתני לה: **ואפי' ר"מ ורבי יהודה דמחייבי הפס.** גבי מירוח מיפטרי הכא: ו] **הפס.** היינו טעמא ז] דמירוח עובד כוכבים אינו פוטר משום דתרי ח) דגנך ח] כתיב דכתיב (דברים יב) לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וכתיב (שם יד) ואכלת לפני וגו' מעשר דגנך וכתיב (שם יח) לאשתי דגנך חד למילף ליגונך ולא ליגון הקדש ט] מירוח הקדש (י) מייתור להו תרי דגנך למעט ליגון עובד כוכבים הוה ליגון עובד כוכבים מיעוט אחר מיעוט דתרי קראי ממעטי ליה: **ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.** ליגון עובד כוכבים דמייב. ואי קשיא מאי חזית דמרבית לליגון עובד כוכבים רבי י] להקדש תרין מסתברא יא] עובד כוכבים הוה ליה לרבויי שכן נאכל בלא פדיון כשל ישראל: **לאשתי לאשתי.** לאשתי דגנך (שם) לאשתי עריסותיכם (במדבר טו) מה להלן מירוח עובד כוכבים לא פטר דמרבינן לה ממיעוט אחר מיעוט אף גלגול עובד כוכבים אינו פוטר: **שהפרים פטר חמור.** שהפרים שם לפדיון פטר חמור שנולד לו בהיותו עובד כוכבי': **וחלה.** מעיסה שנתגלגלה בהיותו עובד כוכבים: **הא תרומתו אסורה.** דמירומו אינו פוטר כדמרבינן לעיל ממיעוט אחר מיעוט: **חלה עובד כוכבים בארץ.** כלומר אפילו מתבואה הנגילה בארץ: **ותרומתו.** מתבואה חוצה לארץ דאפי' גבי ישראל לא הויא חלה מדרבנן: [**הא תרומתו בארץ**]. יב) כלומר מכלל דתרומתו בארץ מדמעת דמירוח עובד כוכבים אינו פוטר תע"ג דנגלגולו פוטר מחלה וקשיא לרבא דאמר מאן דמחייב בתרומה מחייב בחלה: **מדרבנן.** כלומר לעולם הא דקתני לגבי חלה גלגול פוטר הכי תנאי היא דפטרי לעיל [סו:] במירוח והא יג] דקתני (כ) לעיל מדוקיא הא תרומתו אסורה מדרבנן הוי אסור: **גזירה משום בעלי כיסין.** עשירים שלוקחין מבואה יד] מחמרים ואי שרית לוקח מן העובד כוכבים שלא יעשר דמירוח עובד כוכבים אינו פוטר תע"ג דגלגולו פוטר אתי למימר נמי לוקח מחמר ישראל פוטר. ל"א משום בעלי כיסין שיש להן קרקעות הרבה וחסים על רוב מעשרות טו] ויקנוהו לעובדי כוכבים וימריחום עובדי כוכבים ומפקע ליה ממעשר: מ"ה

מעיקרא לרבות של שותפין ושמא כולהו ש"מ ומ"ת דהכא בעי תרי קראי חד לעובד כוכבים וחד להקדש וכן לגבי מירוח כדפירש בקונטרס וכן בפרק שני דבכורות (דף יג.) לגבי אונאה בעי תרי יח] עמיתך חד למעוטי עובד כוכבים וחד למעוטי הקדש ובפ"ק דפסחים (דף ה: ושם) ממעטינן ממך לך של אחרים ושל גבוה וגבי מזקן נמי דרשינן בב"ק (דף מ:) רעהו ולא עובד כוכבים והקדש וי"ל דיין דגלי לן הכא גבי חלה דהקדש ועובד כוכבים שוין הוא הדין בכל דוכתא והא דמיבעיא לן תרי קראי גבי אונאה שאני התם דס"ד כיון דמוסיף חומש בהקדש כ"ש דאית ביה אונאה ותע"ג דהקדש שוה מנה שחילוו על שוה פרוטה ממחוז ויש ספרים דגרסי הכא חד כדי עיסותיכם כדדרשינן בראשית הגז (חולין קלה:) ולא גרסינן ולא עיסת עובד כוכבים וגירסא זו הקדש ועובד כוכבים ממד קרא נפקא: **עובד** כוכבים **שהפריש פטר חמור.** פירש בקונטרס שהפרים שם וקשה אפי' בשל ישראל ליכא משום קדושה דחולין גמורין הוא ומתן כפ' קמא דבכורות (דף ט.) ואם מת נהנין בו אלא ולאי בפטר יט] חמור גופיה מיירי כדרבי יהודה דתניא בפרק קמא דבכורות (גם זה שם:) פטר חמור אסור בהנאה דברי ר' יהודה: **ותרומתו** אינה מדמעת. משמע הא תרומת חוצה לארץ דישראל מדמעת והא דאמר בפ' עד כמה (בכורות מ. ושם) גבי תרומת חוצה לארץ מבטלה ברוב רבה מבטל לה ברוב ואכיל לה (מאירי) בימי טומאתו לא כדברי כ] פרש"י דאם מתבטל ברוב אריא אפי' לזר והכא משמע בהדיא דמדמעת ואסור אלא לכהן בימי טומאתו דוקא הוא דשרית דרבה כהן הוה ומדבית עלי קאמי ומיהו אותם שתי חלות שעושין אחת לזר ואחת לכהן כדתנן במסכת חלה פרק בתרא (מ"ח) אם נתערבה אותה של כהן אינה מדמעת ומרי אפי' לזר כדמוכח בירושלמי [פ"ד דחלה] דאמר עלה הוה רבי אבהו בבגדה שהיא גריבה רוב אמר רבי יוחנן מלמד שהיא עולה בספחות (מאחד) ממאה ואינה נאסרת [באחד ומאה] ר"ל זעירי תמני' אמרה כן אפי' אחד באחד דתניא ונאכלת עם הזר על השולחן ומשמע ליה לפי המסקנא דאפילו אחד באחד שרי ושמא היכא דאותה חלה שהיא של כהן ככר גדול שנתערב אין להקל כדאשכחן (ביצה דף ג:) גבי אם שדרכו [לימנות] דרבי עקיבא מוסיף אף ככרות של בעל הבית דחשיבי ולא בטלי ומיהו מדהקשינן כל כך דמסקן בירושלמי דאפי' אחד באחד שרי מסתברא דלא שנא: **גזירה** משום בעלי כיסין. אלינא דר"ש דפטר לעיל מירוח עובד כוכבים מסקינן הכי דחייב מדרבנן ומדמעת בארץ ותימה דאמרינן בריש פרק שני דקדושין (דף מא:) תרומת עובד כוכבים מדמעת וחייבין עליה חומש ור"ש פוטר וי"ל דהתם מדאורייתא פליגי מ"ר אחומש הוא דפליג ומודה דמדמעת ואם תאמר לרב

גלגול הקדש פוטר ט) דתנן א הקדישה עיסתה עד שלא נגלגלה ופדאתה חייבת משנגלגלה ופדאתה חייבת ב הקדישה עד שלא נגלגלה וגלגלה הגזבר ואחר כך פדאתה פטורה שבשעת חובתה היתה פטורה בעי רבא גלגול עובד כוכבים מאי מיתנא תנן ג גר שנתגייר והיתה לו עיסה נעשה עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב ספק חייב הא מאן קתני לה דברי הכל היא ואפי' רבי מאיר ורבי יהודה דקמחייבי התם פטרי הכא התם הוא דכתיב ד) דגנך דגנך יתירא הוי מיעוט אחר מיעוט ואין ה) מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אפילו עובדי כוכבים אבל הכא תרי זימני עריסותיכם כתיב חד עריסותיכם ו) כדי ז) עיסתכם וחד עריסותיכם ולא עיסת עובדי כוכבים ח) ולא עיסת הקדש או דלמא רבי יוסי ורבי שמעון קתני לה דקא פטרי אבל רבי מאיר ורבי יהודה גמרי ראשית ראשית מהתם אמר רבא יהא רעוא ט) דאחזיה בחילמא הדר אמר רבא מאן דאמר י מירוח העובד כוכבים פוטר גלגול העובד כוכבים פוטר מאן דאמר מירוח העובד כוכבים אינו פוטר גלגול העובד כוכבים אינו פוטר איתיביה רב פפא לרבא יא) עובד כוכבים שהפריש פטר חמור וחלה מודיעים אותו שהוא פטור וחלתו נאכלת לזרים ופטר חמור גוזז ועובד בו הא תרומתו אסורה והא האי תנא דאמר מירוח העובד כוכבים אינו פוטר וגלגול עובד כוכבים פוטר ועוד איתיביה רבינא לרבא יב) חלת עובד כוכבים בארץ ותרומתו בחוצה לארץ מודיעין אותו שהוא פטור חלתו נאכלת לזרים ותרומתו אינה מדמעת הא תרומתו בארץ אסורה ומדמעת והא האי תנא דאמר מירוח העובד כוכבים אינו פוטר גלגול העובד כוכבים פוטר יג מדרבנן גזירה משום בעלי כיסים

אי

אף בנות כותים נדות מעריסתן בו ביום גזרו והיא דבנות כותים מוקמינן במס' נדה (דף לב.) כדרבי מאיר דאמר גירי אמת הן ומשום דלא דרשי אשה ואשה לרבות קטנה בת יום אחד וי"ל דעל כרחין אפי' למאן דאמר גירי אריות הן אית ליה נמי דהיא גזירה דכולהו תנאי מודו בשמונה עשר דבר ותע"ג דבנות עובדי כוכבים לא גזרו מעריסתן אלא בת שלש דחזיא לביאה כמו בתינוק עובד כוכבים בבן תשע שנים ויום אחד כדאיתא בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לז.) החמירו על כותים שלא יטמאו בהם משום דדמו קצת לישראל ונוהגין במצות במקצת ולהכי חשיבי שתי גזירות דאין שוות ואפי' למאן דבעי למימר מעיקרא יב) כן יום אחד חשיבי שתי גזירות משום דאי הוו גזרו אעובדי כוכבים לא הוה ידעינן כותים לפי שאין הכותים מדוקים בעובדי כוכבים ואי הוו גזרו אכותים הוה אמינא משום דדמו לישראל חיישינן לאיטמויי טפי והא דמוקי לה בנדה כר"מ משום קיפה דקתני והכותים מטמאים משכב תחתון כעליון לפי שהם בועלי נדות והא דקאמר רבי יוסי בגמ' (נדה דף לב.) מעשה היה והטבילוה קודם לאמה לאו משום דטעמיה משום נדות אלא משום דלא ליהוי כי חוכא ואיטלולא אי הוו גזרי דליהוי טומאה ולא חזיא ות"ת ולר"מ היכי הוי מי"ח דבר הא בכל דוכתא הכי דינא ואפילו מדאורייתא דהא רבי מאיר חייש למעוטא וי"ל דמיעוטא דלא שכיח הוא והוי כמו מיעוטא דמיעוטא ולא חייש ר"מ: **דכתיב** דגנך דגנך יתירא. פי' קונטרס דתרי כתיבי חד בראה אנכי וחד בשופטים וגראה דאין צריך דתירושך ויצהרך הוי כמו דגנך וחש' כמו מיעוט אחר מיעוט דכתיב בפ' לאשתי הגז (חולין קלה.) דממעטו רבי אילעאי שותפות מדכתיב לאחן ורבנן מוקמי ליה לשותפות עובד כוכבים ור' אילעאי נפקא ליה מראשית דגנך ורבנן לאשתי הפסיק הענין אלמא דאי לאו דאפסיק בראשית הוה אמינא דדגנך קאי אגז נאחן תע"ג דלאו בדיליה כתיב כל שכן דקאי אחירוש ויצהר דכולהו נמעשר [כתיבי] ופירוש הקונטי עיקר: **חד עריסותיכם ולא עיסת עובד כוכבים וחד עריסותיכם ולא עיסת הקדש.** לא דק דמעיקרא הוה ליה למעוטי עיסת הקדש דמסתבר טפי ותע"ג דממעטינן נמי עיסת מעשר שני לר"מ בפ' כל שעה (פסחים דף לח.) ובפ' לוקח הגזול (סוכה לה: ושם) היינו משום דהוי כעיסת הקדש דסבר ממון גבוה הוא ומיהו קשה דהתם מסיק משום דכתיב תרי זימני עריסותיכם ועוד דרשי ליה בפ' לאשתי הגז (חולין דף קלה:) לגדי עיסותיכם פירוש כשיעור עיסת מדבר טז] ומעריסותיכם דרשי יז] מדבעי לאוקומי

ולהכי דכולהו במעשר [כתיבי] ופירוש הקונטי עיקר: **חד עריסותיכם ולא עיסת עובד כוכבים וחד עריסותיכם ולא עיסת הקדש.** לא דק דמעיקרא הוה ליה למעוטי עיסת הקדש דמסתבר טפי ותע"ג דממעטינן נמי עיסת מעשר שני לר"מ בפ' כל שעה (פסחים דף לח.) ובפ' לוקח הגזול (סוכה לה: ושם) היינו משום דהוי כעיסת הקדש דסבר ממון גבוה הוא ומיהו קשה דהתם מסיק משום דכתיב תרי זימני עריסותיכם ועוד דרשי ליה בפ' לאשתי הגז (חולין דף קלה:) לגדי עיסותיכם פירוש כשיעור עיסת מדבר טז] ומעריסותיכם דרשי יז] מדבעי לאוקומי

כלומר: י] רבי לדהקדש: יא] מסתברא דעובד: יב] תיבת כלומר נמחק: יג] והא דפרכת: יד] תבואה מחמר ישראל: טו] מעשרות ויקנהו ובחנם נקט מקנים אותה לעובד כוכבים שהרי מירוח העובד כוכבים פוטר למאן דאית ליה אפילו בתבואת ישראל כדפ' לעיל. תוס' אחרות: טז] תיבות ומעריסותיכם דרשי ל"ש: יז] ורבא בעי לאוקמא: יח] תרי מיעוטי חד: יט] חמור גופיה דמיהא לישנא דהפרישי ק"ק. מיהו י"ל הפרישי כלומר שנתנו לכהן וחכהן חייב לפדות כדאיתא בתוספתא הירדע בכהן שיפדהו מותר ליתן. תו"ח: כ] כדברי המפרש:

כא) מ"ר: פ"ח מהל' מעשר שני ופ"ח מהל' מעשר עני הלכה ו: כב) מ"ר: שם הלכה ז: כג) מ"ר: שם הלכה ט: ר"ל סימן של פעיף ד: כד) מ"ר: פ"ל מהלכות תרומות הלכה יא עוש"ע ר"ל סימן שלא פעיף ד: כה) מ"ר: פי"ב מהל' מעשר שני הלכה יז עוש"ע ר"ל סימן שכא פעיף כב [וסימן של פעיף ג בהג"ה]: כו) מ"ר: פ"ו מהלכות מעשר שני הלכה יב: ל) מ"ר: פ"ו מהלכות תרומות הלכה טו [וס"ל הלכו"ר עוש"ע ר"ל סימן שלא פעיף מלן]:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הפס היינו וכו' מירוח הקדש פוטר אייתר וכו' הוה האי דינון עובד כוכבים: (ב) ד"ה מדרבנן וכו' והא דקתני מדוקיא כל"ל ותיבת לעיל נמחק:

שיטה מקובצת

א) דגנך דגנך יתירי. עי' פ"ה וא"ת למ"ד בפרק השולח יש קנין ואפיק ליה מדגנך ולא דגן עובד כוכבים היכי מפיק ליה להכי הא איצטריכו כולהו לדרשות דהכא לחייב מירוח העובד כוכבים ולפטור מירוח הקדש ועוד תימה אמאי לא אמרינן התם אין מעוט אחר מיעוט אלא לרבות כדאמר הכא לגבי מירוח עובד כוכבים ר"ל דתרייהו נפקא שפיר מינה דאי למירוח לחודיה אתא לכתוב קרא מירוחך ואי לקנין עובד כוכבים לחודיה אתא לכתוב תבואתך אלא מדכתיב דגנך ש"מ תרתי וגם אין לומר התם [אין] מיעוט אחר מיעוט [אלא] לרבות קנין עובד כוכבים כי הכא גבי מירוח העובד כוכבים משום דסברא הוא לרבות שפי מירוח העובד כוכבים לפי שגדל שליש ביד ישראל וכן הוא האמת דמ"ד מירוח העובד כוכבים פוטר אפילו בתבואת ישראל קאמר והכי נמי מוכח בבכורות דאמר הלוקח טבלים ממורחין מעשרן והן שלו ומקשים הנולת אמאי מעשרן הא אמרינן תבואת זרעך ולא הלוקח ואמר ר"ת הא דפטרינן לוקח היינו לאחר המירוח אבל לוקח קודם מירוח חייב כיון דנתמרח ביד ישראל וא"כ מיירי התם בלוקחן הישראל מן העובד כוכבים קודם מירוח ואפ"ה פריך התם דמרחינהו מאן אילימא דמרחינהו עובד כוכבים מירוח העובד כוכבים פוטר אלמא למירוח העובד כוכבים דפוטר אפילו בתבואת ישראל ותימה מאי שנא מגלגול העובד כוכבים דהא מעשים בכל יום דגלגול העובד כוכבים אינו פוטר בעיסת ישראל וי"ל דהכא גבי מירוח כתיב דינונך ולא דינון עובד כוכבים אבל התם מי כתיב גלגולך ולא גלגול עובד כוכבים עריסותיכם כתיב וכיון דעיסה של ישראל הוא חייב בכל ענין בחלה.

ב) תיבות כדי עיסתכם וחד עריסותיכם נמחק: ג) עובדי כוכבים וחד עריסותיכם: ד) ופדאתה קודם גלגול חייבת בחלה שהרי נתגלגל ביד הדיוט הס"ד ומה"ד משגלגלה משנתגלגלה הקדישה ופדאתה חייבת דבידו: ה) ליה מאן קתני לה להאי דגלגול העובדי: ו) דהתם: ז) טעמא דאמר' דמירוח העובד: ח) דגנך יתירי: ט) דינון הקדש

עין משפט נר מצוה

כב א מ"ר: פ"ח מהל' מעשר שני ופ"ח מהל' מעשר עני הלכה ו (סמג עשין כב):

כג ב מ"ר: שם הלכה ז:

כד ג מ"ר: שם הלכה ט: ר"ל סימן של פעיף ד:

כה ד מ"ר: פ"ל מהלכות תרומות הלכה יא עוש"ע ר"ל סימן שלא פעיף ד:

כו ה מ"ר: פי"ב מהל' מעשר שני הלכה יז עוש"ע ר"ל סימן שכא פעיף כב [וסימן של פעיף ג בהג"ה]:

כז ו מ"ר: פ"ו מהלכות מעשר שני הלכה יב:

כח ז מ"ר: פ"ו מהלכות תרומות הלכה טו [וס"ל הלכו"ר עוש"ע ר"ל סימן שלא פעיף מלן]:

מוסרת הש"ס

ג) חלה פ"ג מ"ג, ב) חלה פ"ג משנה ו חולין קלב, ג) [ומ"מ מנ. וס"ע], ד) [חולין קלה:], ה) [ב"ב קמנ. וס"ע], ו) תוספתא תרומות פ"ד ה"ג, ז) תוספתא חלה פ"ב ה"ז ע"ש, ח) ל"ל דתמלחת. ל"ק, ט) ל"ל בת יום אחת.

מוסף רש"י

נעשה עד שלא נתגייר. מיום חלה הכל הולך אחר גלגולה, משנגלגל בה הוי חיובה וגלגול הטבו"ם פוטר, דכתיב עריסותיכם, אם עד שלא נתגייר נתגלגלה פטור (חולין קלד.). **עריסותיכם כדי עיסתכם.** במדבר מיתנה להם תורה ושם נאמר להם כדי עריסותיכם שלא עכסיו חייב בחלה, וכמה עיסת מדבר עומר לגלגלת, והעומר עשירית האיפה והחסכון עולה למחצה לזון לפרוייס שהן שבעה רבעים ועוד מדבריות, שהן מ"ג ביצים וחומש ביצה כדאמרינן בעירובין בפ' כילד משתתפין (דף פב.) איפה שלש סאין סאה ששת קבין הרי איפה י"ח קבין קב ד' לוגין הרי איפה ע"ג לוגין, עשירית דיקה כמה הוה שבעה לוגין לשבעים לוג ולשני לוגין שהן י"ב ביצים עשירית שלהן ביצה וחומש, הרי שבעה לוגין וביצה וחומש ביצה והלוג שהם ביצים הרי מ"ג ביצים וחומש (שם קלה:).

רבינו גרשום

להפקיע מיד מעשר וחורמין משל כל על של כל החייב: דהוי מן החייב על החייב: ור' יוסי ור' שמעון סברי מירוח העובד כוכבים פוטר. וגלגול עיסת הקדש דפוטר מן החלה נמי פשיטא לי דתנן הקדיש עיסה עד שלא נגלגלה ופדאה ואח"כ נגלגלה כשהיא חולין אז שהקדישה משנגלגלה שגלגולה היתה כשהיא חולין חייבת בחלה: עד שלא גלגלה הקדישה וגלגלה הגזבר כשהיא הקדש: שבשעת חובתה פטורה. בשעה שהיא ראויה להתחייב בחלה היתה פטורה שהיתה ביד הגזבר: עד שלא נתגייר פטור. דגלגול העובד כוכבים פוטר: התם הוא לענין מירוח דכתיב דגנך דגנך (תירשך) דחלת דגנך כתיבי ראשית דגנך ותירשך ויצהרך. מעשר דגנך תירשך ויצהרך לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך חד למעוטי מירוח הקדש דפטר ותרי למעוטי מירוח עובד כוכבים והרי מיעוט אחר מיעוט לרבות דאינו פוטר: או דלמא ר' יוסי ור' שמעון קתני לה להא מתני' דגלגול עובד כוכבים פטור כי היכי דקא פטר גבי מירוח עובד כוכבים: אבל ר' מאיר ור' יהודה. ילפי ראשית ראשית מהתם ממירוח העובד כוכבים דכתיב ראשית דגנך וכתיב מראשית עריסותיכם מה התם אינו פוטר אף גלגול עובד כוכבים אינו פוטר: יהא רעוא דאחזיה בחלמא. בחלום אי דברי הכל פוטר אי לא: הא תרומתו אסורה לזרים ותרומה בחוצה לארץ אינה מדמעת דאין צריך להעלותה באחד ומאה אלא מותרת לזרים דאפי' תרומת ישראל בחוצה לארץ מדרבנן היא: לעולם קסבר דמירוח עובד כוכבים נמי פוטר והא דאמר הא תרומה בארץ אסורה ומדמעת מדרבנן היא אסורה גזירה משום בעלי כיסין בני אדם עשירים שלוקחין תבואה מעובדי כוכבים ומישראל ואי אמרת דהאי דוכין מעובד כוכבים

ליפטר דמירוח העובד כוכבים פוטר זמנין דזכין מישראל דחייב במעשר ואמר מעובד כוכבים זכן אז תבואה שגדלה בשדהו יאמר דמעובד כוכבים דבנה כדי לפטור

ט) נראה ל"ל הא תרומתו בארץ אסורה דמירוח מ"מ ל"ל וכו' מדרבנן היא מכלל דבא"י אסורה לזרים.